Työelämä
Mikko Räsänen

7.11.2022

Eduskunnan talousvaliokunnalle

Hallituksen esitys julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi HE 207/2022

Yleistä

Hallitus esittää, että työvoimapalvelujen järjestämisvastuu siirrettäisiin työ- ja elinkeinotoimistoilta kunnille. Kunnille siirtyisi myös ELY-keskusten ja KEHA-keskuksen julkisiin työvoimapalveluihin liittyviä tehtäviä. Nykyiset TE-toimistot lakkautettaisiin ja siirtyviä tehtäviä valtiolla hoitava henkilöstö siirtyisi liikkeenluovutuksella kuntiin tai kuntayhtymiin.

Aiemmilla alueellisilla työllisyyskokeiluilla ei ole voitu osoittaa olleen positiivisia työllisyysvaikutuksia. Nyt meneillään olevista työllisyyden kuntakokeiluista ei ole saatavilla tuloksia tämän uudistuksen tueksi.

Tiivistelmä EK:n kannoista

- Tavoiteltava työllisyysalueiden määrä noin 15
- Palveluiden ja tietojärjestelmien eriytyminen lisää kustannuksia
- Julkisten ja yksityisten palveluiden yhteistyö parantaa vaikuttavuutta
- Kunnan tukityön ei pidä alentaa kunnan rahoitusvastuuta

Julkisten palveluiden järjestämisvastuu

Esityksen mukaan kunta voisi järjestää työvoimapalvelut itse, jos kunnan työvoiman määrä on vähintään 20 000 henkilöä. Mikäli työvoiman määrä on pienempi, kunnan on muodostettava yhteistoiminta-alue muiden kuntien kanssa vähimmäismäärän ylittämiseksi ja työvoimapalveluiden järjestämiseksi. Tällä katsotaan voitavan varmistaa riittävän vahvat henkilöstöresurssit sekä taloudelliset resurssit tehtävän hoitamiseksi.

EK pitää ehdotettua vähimmäiskokoa liian pienenä eikä myöskään tue voimaanpanolaissa esitettyä poikkeusmahdollisuutta.

Suomessa on tällä hetkellä 15 TE-toimistoa, mikä olisi sopiva määrä myös tulevia työllisyysalueita. Mikäli alueita muodostetaan enemmän, ovat niiden asiakasmäärät vastaavasti pienemmät. Silloin vähenevät myös työvoimaviranomaisten mahdollisuudet järjestää palveluita hakijoille yksilöllisesti ja tasalaatuisesti. Vastaavasti työnantajan näkökulmasta yhden alueen rekrytointipotentiaali on liian pieni.

Työnhakijoille ja työnantajille tarjottavien palveluiden yksikköhinnat nousevat, kun niitä tarjotaan pienemmille ryhmille. Tämä kaventaa palveluiden hankinta- ja käyttömahdollisuuksia ja heikentää niiden laatua. Hankintojen hajautuessa uusille ja entistä useammille toimijoille on vaarana, että niiden taso laskee.

Kunnille muodostuu uudistuksessa suuremmat taloudelliset kannusteet saada alueensa työttömät työllistymään omalle alueelleen kuin muualle Suomeen. Tällainen on omiaan vähentämään työllisyysalueiden panostuksia toimenpiteisiin, joiden tavoitteena on työllistyminen toisaalle Suomeen, mikä vähentää työvoiman alueellista liikkuvuutta.

Valtioneuvostolla on perusteltua olla päätösvalta tilanteissa, joissa kunnat eivät pysty sopimaan työvoimapalveluiden järjestämisestä ja riittävän suuresta yhteisestä työllisyysalueesta.

Palveluiden rahoitus

Kunnilla ei ole ollut riittäviä taloudellisia kannusteita edistää ansiopäivärahaa saavien työllistymistä. Työllisyyspalveluiden siirto niille edellyttää työttömyysturvan ja työvoimapalveluiden rahoituksen uudistamista. Ilman sitä merkittävänä riskinä olisi, että siirto tulisi vaikuttamaan työllisyyttä heikentävällä tavalla. Kuntien taloudellinen hyöty työnhakijan nopeasta (uudelleen)työllistymisestä on useissa tapauksissa nykyisessä järjestelmässä vähäinen.

Kunnille siirtyvien TE-palveluiden rahoitus esitetään kohdennettavaksi kahdella eri kriteerillä. Työttömien määrän perusteella tulisi 50 % ja 18-64 -vuotiaiden määrän perusteella 50 %. Työttömien määrään kuuluisivat myös työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin osallistuvat.

EK pitää oikeana sitä, että taloudelliset kannusteet ohjaavat kuntia alentamaan työttömyyttä. Nykyisessä valtionosuusjärjestelmässä tämä ei kaikilta osin toteudu.

Kunnan vastuu työttömyysetuuksien rahoituksesta

Kuntien vastuita työttömyysetuuksien rahoittamisesta esitetään laajennettaviksi huomattavasti. Lisääntyneet vastuut kompensoitaisiin valtion varoista. Rahoitusvastuun osuus määräytyisi työnhakijan työttömyysetuuspäivien perusteella ja nollattaisiin aina työssäoloehdon täyttyessä uudelleen.

EK pitää mallia tervetulleena ja kannatettavana. Uudistuksen tultua voimaan kuntien mahdollisuudet vaikuttaa työllisyyteen paranevat merkittävästi ja niillä on oltava mahdollisuus hyötyä onnistuneesta työllisyyspolitiikastaan. Rahoitusvastuun kertymistä ei pidä voida katkaista valtionosuudesta maksettavalla palkkatuella.

Kunnan vastuu TE-palveluiden rahoituksesta sekä työttömyysetuuksien rahoituksesta ovat uutta lainsäädäntöä. Niiden vaikutuksia on seurattava ja arvioitava, ovatko ne johtaneet tavoiteltuun lopputulokseen.

Työvoimapalveluiden ohjaus ja valvonta

Julkisten työvoimapalveluiden yleinen ohjaus ja valvonta jäävät uudistuksessa valtion vastuulle. Valtioneuvosto vahvistaa hallituskausittain työllisyyden edistämisen valtakunnalliset tavoitteet. Niitä voidaan tarkistaa, jos työmarkkinatilanteessa tapahtuu olennaisia muutoksia.

EK pitää välttämättömänä, että valtiolla säilyy vastuu työllisyydestä ja kansallisella tasolla. Valtakunnallisten tavoitteiden asettaminen lienee tarpeen, mutta työmarkkinatilanteen viime

vuosien vaihtelun perusteella niiden tarkistaminen voi olla hyvinkin tarpeellista hallituskauden aikana.

Julkisia työvoimapalveluita koskeva sääntely

Työnhakijan palveluprosessiin ei esitetä muutoksia. Myös työnhakijan palvelut säilyvät ennallaan. Esityksen mukaan työnhakijan palveluprosessiin liittyvät tehtävät ja työnhakuvelvollisuuden asettaminen olisivat työvoimaviranomaisen tehtäviä.

Tätä toimenpiteiden rajaamista olisi syytä arvioida uudelleen. Vaikka työnhakuvelvoitteen määrääminen katsottaisiinkin viranomaistoimeksi, ei ole perusteita säätää samoin alkuhaastatteluista tai työnhakukeskusteluista.

Muutoinkin työllisyyden kuntakokeiluiden sekä työvoimapalveluiden siirron valmistelussa on ollut leimaavaa yksityisten palveluiden käytön ja käyttömahdollisuuksien sivuuttaminen. Tämä antaa virheellisen kuvan työvoimapalveluiden tuottamisen nykytilasta. Julkisista työvoimapalveluista noin puolet tuotetaan ostopalveluina.

Työvoimaviranomaisten mahdollisuudet järjestää työvoimakoulutusta vastaavat nykyisiä mahdollisuuksia. Kun kunnat ja kuntayhtymät ovat merkittäviä oppilaitosten ylläpitäjiä, on korostetun tärkeätä, että koulutushankinnat tehdään kilpailuneutraalisti ja läpinäkyvästi.

Työnantajalle maksettavia tukia koskevat säännökset vastaavat palkkatukiuudistuksen esityksiä. Lausuntokierroksella olleesta luonnoksesta poiketen hallituksen esityksessä mahdollistetaan palkkatuen myöntäminen kunnille. Uusi rahoitusmalli ohjaa kuntia katkaisemaan työttömyysjakson tukityöllä ilman tavoitetta pysyvästä työllistymisestä. Tällöin työntekijä täyttää työssäoloehdon, mikä vähentää kunnille kohdentuvia työttömyysetuuksien maksuosuuksia.

EK katsoo, että lakiin tulisi palauttaa valmistelussa ollut malli. Sillä poistuu erillisrahoitus toisiaan seuraavilta tuetun työn ja ansiopäivärahan jaksoilta, joilla ei ole ollut tarkoituskaan johtaa ihmisä työllistymään avoimille työmarkkinoille.

Työttömyysturvatehtävät

Työttömyysturvatehtävät jaettaisiin samoin, kuten työllisyyskokeilualueilla nyt. Harkintaa vaativat työvoimapoliittiset lausunnot antaisi valtion viranomainen. Tehtävä siirtyisi Uudenmaan TE-toimistolta KEHA-keskukselle.

EK pitää välttämättömänä, että harkintaa vaativat typo-lausunnot antaa jatkossakin valtion viranomainen. Se on ainoa tapa turvata hakijoiden tasapuolinen kohtelu koko maassa.

Asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut sekä palvelualusta

Esityksen mukaan asiakastietojen käyttötarkoitukset, käsiteltävät tiedot sekä tiedonsaantioikeudet vastaisivat pääosin nykyistä sääntelyä.

Myönteistä on yhteisen valtakunnallisen tietovarannon -Työmarkkinatorin- hyödyntäminen. Siihen kootaan eri työvoimapalveluissa kertyvät tiedot nykyistä laajemmin. Tiedonkulkua

työvoimaviranomaisten, muiden viranomaisten sekä palveluntarjoajien välillä olisi perusteltua edelleen helpottaa ostopalveluiden käytön helpottamiseksi sekä asiakkaiden paremman palvelun ja työllistymisedellytysten parantamiseksi.

Uhkana on kuitenkin tietojärjestelmien eriytyminen. Työllisyysalueille tulee mahdollisuus yhdistää muita tietojärjestelmiä Työmarkkinatoriin. Tällaisten järjestelmähankintojen alueellistuminen ja eriytyminen uhkana on hankintojen ja ylläpidon kustannusten nousu sekä vaikeudet myöhemmin yhdistää järjestelmiä toisiinsa ilman merkittäviä kustannuksia.

Esitystä tulisi lisäksi muuttaa siten, että siihen lisätään yksityiselle työnvälitykselle työnhakijatietojen hyödyntäminen rajatusti. On sekä työnantajan että työnhakijan etu, että yksityisen ja julkisen työnvälityksen tiedot voidaan yhdistää nykyistä tehokkaammin. Tämä olisi mahdollista avaamalla yksityisille työnvälittäjille rajattu pääsy työnhakijarekisteriin.